Albert Camus

NEÎNȚELEGEREA

Piesă în patru acte

PERSONAJELE:
MARTHA.
MARIA.
MAMA.
JAN.
BĂTRÎNUL SERVITOR.

ACTUL ÎNTII.

Ora amiezii. Sala mare a hanului. O sală curată şi luminoasă. Totul e îngrijit.

Scena I.

MAMA: Se întoarce.

MARTHA: Ți-a spus-o el?

MAMA: Da. Când a ieşit.

MARTHA: Se întoarce singur?

MAMA: Nu ştiu.

MARTHA: E bogat?

MAMA: N-a întrebat de preț.

MARTHA: Dacă-i bogat, e cu atât mai bine. Dar trebuie să fie şi singur.

MAMA (obosită): Da. Singur şi bogat. Şi atunci trebuie s-o luăm iar de la început.

Albert Camus

NEÎNŢELEGEREA

Piesă în patru acte

PERSONAJELE:
MARTHA.
MARIA.
MAMA.
JAN.
BĂTRÎNUL SERVITOR.

ACTUL ÎNTII.

Ora amiezii. Sala mare a hanului. O sală curată şi luminoasă. Totul e îngrijit.

Scena I.

MAMA: Se întoarce.

MARTHA: Ţi-a spus-o el?

MAMA: Da. Când a ieşit.

MARTHA: Se întoarce singur?

MAMA: Nu ştiu.

MARTHA: E bogat?

MAMA: N-a întrebat de preţ.

MARTHA: Dacă-i bogat, e cu atât mai bine. Dar trebuie să fie şi singur.

MAMA (obosită): Da. Singur şi bogat. Şi atunci trebuie s-o luăm iar de la început.

MARTHA: Da. De la început. Dar merită osteneala. (Tac. Martha o priveşte pe maică-sa.) Mamă, eşti ciudată. De la un timp nu te mai recunosc.

MAMA: Sunt obosită, fata mea, asta-i tot. Aş vrea să mă odihnesc.

MARTHA: Aş putea să fac eu treaba din casă. Atunci ai avea zilele libere.

MAMA: Nu de odihna asta e vorba. Nu, e vorba de nişte visuri de femeie bătrână. Vreau linişte şi puţină nepăsare. Doar atât. (Râde fără prea multă convingere.) E o prostie să-ţi spun asta, Martha, dar sunt seri în care aproape că aş vrea să cred în Dumnezeu.

MARTHA: Nu eşti chiar atât de bătrână, mamă, ca să ajungi în halul ăsta. Ai lucruri mai bune de făcut pe lumea asta.

MAMA: Ştii bine că glumesc. Dar ce vrei! La capătul vieţii ai uneori dreptul să-ţi mai dai drumul. Omul nu poate fi mereu rigid şi aspru cum eşti tu, Martha. De altfel, nici cu vârsta ta nu se potriveşte. Cunosc multe fete, născute în acelaşi timp cu tine, care nu se gândesc decât la nebunii.

MARTHA: Nebuniile lor nu sunt nimic pe lângă ale noastre, ştii bine.

MAMA: Lasă asta.

MARTHA (rar): S-ar părea că au început să existe cuvinte care-ţi ard buzele.

MAMA: Ce-ţi pasă, de vreme ce nu mă dau înapoi de la fapte? Dar ce contează! Voiam doar să spun că mi-ar plăcea şi mie să te văd uneori zâmbind.

MARTHA: Mi se întâmplă, zău.

MAMA: Eu nu te-am văzut niciodată.

MARTHA: Pentru că zâmbesc la mine în cameră, în ceasurile când sunt singură.

MAMA (privind-o cu atenţie): Ce aspră ţi-e faţa, Martha!

MARTHA (apropiindu-se de ea, calmă): Şi nu-ţi place?

MAMA (continuând s-o privească, apoi după un timp): Ba da. Cred că totuşi îmi place.

MARTHA (agitată): Ah! Mamă! Când o să strângem bani mulţi şi-o să putem părăsi meleagurile astea fără orizont, când o să lăsăm în urma noastră hanul ăsta, oraşul ăsta unde plouă întruna, când o să uităm regiunile astea întunecate, când o să fim, în sfârşit, în faţa mării pe care am visat-o atât de mult, atunci, în ziua aceea, mă vei vedea zâmbind. Dar ca să trăieşti liber în faţa mării ai nevoie de bani, bani mulţi. Iată de ce nu trebuie să-ţi fie teamă de cuvinte. Iată de ce trebuie să vezi de cel care a spus că se va întoarce. Dacă-i destul de bogat, libertatea mea va începe, poate, cu el. Aţi stat mai mult de vorbă, mamă?

MAMA: Nu. Am schimbat doar câteva cuvinte.

MARTHA: Ce aer avea când ţi-a cerut camera?

MAMA: Nu ştiu. Nu văd bine şi nu prea m-am uitat la el. Ştiu din experienţă că-i mai bine să nu te uiţi la ei. E mai uşor să ucizi ceea ce nu cunoşti. (După un timp.) Bucură-te, acum nu-mi mai e teamă de cuvinte.

MARTHA: E mai bine aşa. Nu-mi plac aluziile. Crima e crimă, trebuie să ştii ce vrei. Şi am impresia că adineauri ştiai, de vreme ce te-ai gândit la asta în timp ce-i răspundeai călătorului.

MAMA: Nu m-am gândit. I-am răspuns din obişnuinţă.

MARTHA: Obişnuinţă? Şi totuşi ştii că ocaziile au fost rare!

MAMA: Fără îndoială. Dar obişnuinţa începe de la a doua crimă. La prima, nu începe nimic. E ceva care se sfârşeşte. Şi pe urmă, dacă ocaziile au fost rare, ele s-au întins de-a lungul câtorva ani şi obişnuinţa s-a întărit prin amintiri. Da, amintirea e cea care m-a împins să răspund, care m-a prevenit să nu-l privesc în ochi şi care m-a asigurat că are o faţă de victimă.

MARTHA: Mamă, va trebui să-l omorâm.

MAMA (mai încet): Fără îndoială, va trebui să-l omorâm.

MARTHA: Spui asta într-un fel foarte ciudat.

MAMA: Sunt obosită, într-adevăr şi aş vrea ca măcar ăsta să fie ultimul. E groaznic de obositor să ucizi. Nu-mi pasă

dacă am să mor în faţa mării sau în mijlocul acestor câmpii, dar după aceea vreau să plecăm împreună.

MARTHA: Vom pleca. Şi va fi o clipă mare! Curaj, mamă, nu mai e mult de făcut. Ştii bine că nici măcar nu e vorba de a ucide. Îşi va bea ceaiul, va dormi şi aşa, dormind, îl vom duce la râu. Şi îl vor găsi după multă vreme lipit de un baraj, împreună cu alţii care nu vor fi avut norocul lui şi care se vor fi aruncat în apă cu ochii deschişi. În ziua când am asistat la curăţirea barajului, mi-ai spus, mamă, că ai noştri au suferit cel mai puţin, că viaţa e mai crudă decât noi. Curaj, ai să-ţi găseşti tihna şi vom fugi, în sfârşit, de aici.

MAMA: Da, am să-mi revin. E adevărat, uneori îmi pare bine că ai noştri n-au suferit. Aproape că nici nu e o crimă, e doar o intervenţie, un brânci uşor prin care pui capăt unor vieţi necunoscute. Şi e adevărat că, după câte s-ar părea, viaţa e mai crudă decât noi. Şi poate că de asta mi-e greu să mă simt vinovată.

Intră bătrânul servitor. Se duce şi se aşază în spatele tejghelei, fără să scoată o vorbă. Va sta acolo nemişcat până la sfârşitul scenei.

MARTHA: Ce cameră îi dăm?

MAMA: Oricare. Numai să fie la etajul întâi.

MARTHA: Da. Ultima dată ne-am chinuit îngrozitor cu cele două etaje. (Se aşază pentru prima dată.) E adevărat, mamă, că acolo, pe plajă, nisipul îţi arde tălpile?

MAMA: N-am fost niciodată acolo, ştii bine. Dar mi s-a spus că soarele mistuie totul.

MARTHA: Am citit într-o carte că mistuie şi sufletele. Că face trupurile să strălucească, dar că le goleşte pe dinăuntru.

MAMA: Oare asta te face să visezi, Martha?

MARTHA: Da. M-am săturat să-mi tot port sufletul cu mine. Ar de nerăbdare să ajung acolo unde soarele ucide toate întrebările. Asta, aici, nu-i casa mea.

MAMA: Dar, din păcate, mai avem multe de făcut până atunci. Dacă totul merge bine, voi pleca desigur cu tine. Numai că eu n-am să simt că mă duc acasă. Există o vârstă când nu te mai poţi odihni nicăieri şi e deja foarte mult dacă ai reuşit să-ţi clădeşti singur casa aceea ridicolă de cărămidă, mobilată cu amintiri şi unde se întâmplă uneori să adormi. Şi totuşi, ce bine ar fi dacă aş reuşi să găsesc deodată şi somn şi uitare. (Se scoală şi se îndreaptă către uşă.) Pregăteşte totul, Martha! (Un timp.) Dacă într-adevăr merită osteneala.

Martha o priveşte cum iese. Apoi iese şi ea pe altă uşă.

Scena II.

Bătrânul servitor se duce la fereastră, îi zăreşte pe Jan şi pe Maria, apoi se ascunde. Rămâne câteva clipe singur în scenă. Intră Jan. Se opreşte, se uită prin încăpere şi îl vede pe bătrân în dosul ferestrei.

JAN: Nu e nimeni aici?

Bătrânul îl priveşte, străbate scena şi iese.

Scena III.

Intră Maria. Jan se întoarce brusc spre ea.

JAN: M-ai urmărit?

MARIA: Iartă-mă. N-am putut să fac altfel. Am să plec, poate, puţin mai târziu. Dar vreau să văd locul unde te las.

JAN: Poate să vină cineva şi atunci n-am să mai pot face ceea ce am de gând să fac.

MARIA: Lasă să existe măcar o şansă, să vină cineva şi să te recunoască, chiar dacă nu vrei.

Jan se întoarce cu spatele. Pauză.

MARIA (uitându-se împrejur): Aici e?

JAN: Da, aici. Pe uşa asta am ieşit acum douăzeci de ani. Sora mea era fetiţă. Se juca acolo, în colţ. Mama n-a venit să mă sărute. Dar pe atunci credeam că nu-mi pasă.

MARIA: Jan, nu-mi vine să cred că nu te-au recunoscut adineauri. O mamă îşi recunoaşte întotdeauna fiul.

JAN: Nu m-a mai văzut de douăzeci de ani. Eram un adolescent, aproape un copil. Mama a îmbătrânit, nu mai

vede bine. Era cât pe-aci să n-o recunosc nici eu.

MARIA (îngrijorată): Ştiu, ai intrat, ai spus: „Bună ziua” şi te-ai aşezat. N-ai recunoscut nimic?

JAN: Nu. Amintirile mele erau greşite. M-au primit fără nici o vorbă. Mi-au servit berea pe care am cerut-o. S-au uitat la mine fără să mă vadă. Totul a fost mai greu decât am crezut.

MARIA: Ştii bine că n-a fost greu şi că ar fi fost de ajuns să vorbeşti, în cazurile astea spui: „Eu sunt” şi totul reintră în normal.

JAN: Da, dar în mintea mea vedeam multe. Şi eu, care mă aşteptam la ospăţul fiului risipitor, am primit doar o bere, pe care a trebuit s-o plătesc. Eram emoţionat, n-am putut vorbi.

MARIA: Ar fi fost de ajuns un cuvânt.

JAN: Nu l-am găsit. Dar ce Dumnezeu, nu sunt chiar atât de grăbit! Am venit să le aduc averea mea şi, dacă pot, fericirea. Când am aflat de moartea tatălui meu, am înţeles că am o răspundere faţă de ele şi de aceea am hotărât să fac ceea ce trebuie să fac. Dar îmi închipui că nu-i chiar atât de uşor să te întorci acasă şi că e nevoie de timp pentru ca un străin să se transforme în fiu.

MARIA: Dar de ce să nu le anunţi că vii? Există cazuri în care trebuie să faci ca toată lumea. Când vrei să fii recunoscut, spui cum te cheamă, e la mintea cocoşului. Dacă vrei să pari altceva decât eşti, până la urmă încurci totul. Cum să nu fii tratat ca un străin într-o casă unde te prezinţi ca un străin? Nu, nu, toate astea nu-s normale.

JAN: Hai, Maria, nu-i chiar atât de grav! Şi pe urmă, ce vrei, toate astea îmi slujesc proiectele. Voi profita de ocazie să privesc totul puţin din afară. Şi-mi voi da mai bine seama ce le poate face fericite. Pe urmă, voi născoci mijloacele de care am nevoie să mă recunoască. De fapt, ajunge să găseşti cuvintele.

MARIA: Nu există decât un singur mijloc. Să faci ceea ce ar face primul venit, să spui: „Iată-mă” şi să laşi inima să

vorbească.

JAN: Inima nu e atât de simplă.

MARIA: Da. Dar foloseşte numai cuvinte simple. Şi nu e chiar atât de greu să spui: „Sunt fiul dumitale, asta-i nevasta mea. Am trăit cu ea pe meleaguri pe care le iubim, în faţa mării şi a soarelui. Dar nu eram destul de fericit şi azi am nevoie de voi”.

JAN: Nu fi nedreaptă, Maria! N-am nevoie de ele, dar am înţeles că ele au, poate, nevoie de mine şi că un bărbat nu e niciodată singur. Pauză. Maria se întoarce cu spatele.

MARIA: Poate că ai dreptate, te rog să mă ierţi. Dar de când am venit aici şi caut în zadar o faţă fericită, nu mai am încredere în nimic. Europa asta e atât de tristă! De când am ajuns aici, nu te-am mai auzit râzând, iar eu am devenit bănuitoare. Oh! De ce m-ai făcut să plec din ţara mea? Hai să plecăm, Jan, aici n-o să găsim fericirea.

JAN: N-am venit să căutăm fericirea. Fericirea o avem.

MARIA (cu violenţă): De ce să nu ne mulţumim cu ea?

JAN: Fericirea nu e totul. Oamenii mai au şi îndatoriri. Îndatorirea mea e să-mi regăsesc mama, o patrie…

Maria face un gest. Jan o opreşte. Bătrânul trece prin faţa ferestrei.

JAN: Vine cineva. Pleacă, Maria, te rog.

MARIA: Nu, aşa, nu se poate.

JAN (în timp ce paşii se apropie): Du-te şi stai acolo.

O împinge după uşa din fund.

Scena IV.

Uşa din fund se deschide. Bătrânul traversează camera fără s-o vadă pe Maria şi iese prin uşa care dă afară.

JAN: Şi acum, pleacă repede. Vezi? Norocul e de partea mea.

MARIA: Vreau să rămân aici. Am să tac şi am să aştept lângă tine să te recunoască.

JAN: Nu, că m-ai trăda.

Maria se întoarce cu spatele. Apoi revine lângă el şi se uită în ochii lui.

MARIA: Jan, sunt cinci ani de când suntem căsătoriţi.

JAN: Da, o să fie în curând cinci.

MARIA (plecând capul): Noaptea asta va fi prima noapte în care vom fi despărţiţi. (Jan tace. Maria îl priveşte din nou.) Am iubit întotdeauna la tine totul. Chiar şi ceea ce nu înţelegeam şi-mi dau seama că, de fapt, n-aş vrea să fii altfel. Nu sunt o nevastă prea cicălitoare. Dar mi-e teamă de patul pustiu către care mă goneşti. Mi-e teamă şi să nu mă părăseşti.

JAN: Nu trebuie să te îndoieşti de dragostea mea.

MARIA: Oh! Nu mă îndoiesc. Dar există dragostea ta şi există visurile sau îndatorirea ta, e acelaşi lucru. Îmi scapi atât de des printre degete! Şi atunci e ca şi cum te-ai odihni, sătul de prezenţa mea. Dar nu mă pot sătura de prezenţa ta şi în seara asta (se aruncă la pieptul lui plângând), în seara asta nu pot rămâne singură.

JAN (strângând-o la piept): E o copilărie.

MARIA: Sigur că-i o copilărie. Dar eram atât de fericiţi acolo şi nu e vina mea dacă serile de aici mă îngrozesc. Nu vreau să mă laşi singură cu ele.

JAN: N-am să te las multă vreme. Înţelege, Maria, că am făcut un legământ de care trebuie să mă ţin.

MARIA: Ce legământ?

JAN: Cel pe care l-am făcut în ziua în care am înţeles că mama are nevoie de mine.

MARIA: Dar mai există şi alt legământ.

JAN: Care?

MARIA: Cel pe care l-ai făcut faţă de mine în ziua în care ai făgăduit că vom trăi împreună.

JAN: Cred că voi putea să le împac pe amândouă. Nu-ţi cer cine ştie ce. Nu e un capriciu. Îţi cer o seară şi o noapte, în care voi încerca să mă lămuresc, să cunosc mai bine aceste două femei pe care le iubesc şi să învăţ să le fac fericite.

MARIA (clatină din cap): Despărţirea e întotdeauna gravă pentru cei care se iubesc cum trebuie.

JAN: Sălbatica mea, ştii bine că te iubesc cum trebuie.

MARIA: Nu, bărbaţii nu ştiu niciodată să iubească. Nu-i mulţumeşte nimic. Nu ştiu decât să viseze, să născocească tot felul de obligaţii, să caute ţări noi şi locuinţe în care n-au mai stat niciodată. Pe când noi ştim că trebuie să te grăbeşti în dragoste, să-ţi împarţi patul cu omul iubit, să te ţii cu el de mână, să te temi de despărţire. Când iubeşti, nu mai visezi la nimic.

JAN: Ce tot spui acolo? Nu vreau decât s-o regăsesc pe mama, s-o ajut şi s-o fac fericită. Cât despre visurile sau obligaţiile mele, trebuie să le iei aşa cum sunt. Fără ele n-aş fi nimic, iar tu m-ai iubi mai puţin dacă nu le-aş avea.

MARIA (întorcându-i brusc spatele): Ştiu că ai întotdeauna motive temeinice ca să mă poţi convinge. Dar nu te mai ascult, îmi astup urechile, când vorbeşti cu vocea asta pe care o cunosc atât de bine. E vocea singurătăţii, nu e vocea dragostei. JAN (se aşază în spatele ei): Să lăsăm asta, Maria. Vreau să mă laşi, să pleci, ca să mă lămuresc mai bine. E oare atât de groaznic şi de neobişnuit să dormi sub acelaşi acoperiş cu propria mamă? Dumnezeu va face restul. Şi Dumnezeu ştie că nu te voi uita. Numai că nu se poate să fii fericit în exil sau în uitare. Nu se poate să rămâi veşnic un străin. Vreau să regăsesc locul unde m-am născut şi să-i fac fericiţi pe cei pe care-i iubesc. Atâta tot.

MARIA: Ai putea face toate astea folosind un grai simplu. Metoda ta nu-i bună.

JAN: Ba da, de vreme ce, prin ea, voi şti dacă am avut sau nu dreptate să fi visat.

MARIA: îţi doresc să fi avut. Dar eu n-am alt vis decât meleagurile unde am fost fericiţi şi altă îndatorire decât pe tine.

JAN (luând-o în braţe): Lasă-mă să plec. Până la urmă găsesc eu cuvintele care să rezolve totul.

MARIA (renunţând să mai lupte): Dacă continui să mă iubeşti, n-ai decât să continui să visezi, când mă ţii tu în braţe nu pot fi nefericită. Am răbdare, aştept să te saturi de nori: atunci începe vremea mea. Iar dacă azi sunt

nefericită, deşi sunt convinsă de dragostea ta, e pentru că sunt sigură că ai să-mi spui să plec. De asta-i dragostea bărbaţilor ca o sfâşiere. Nu se pot împiedica să nu părăsească ceea ce le place cel mai mult.

JAN (îi ia faţa în mâini şi zâmbeşte): E adevărat, Maria. Dar uită-te la mine, nu mă ameninţă un pericol chiar atât de mare. Fac ceea ce doresc şi mi-e sufletul împăcat. Mă încredinţezi pentru o noapte mamei şi surorii mele, nu-i chiar atât de îngrozitor.

MARIA (dezlipindu-se de el, depărtându-se): Atunci rămâi cu bine şi dragostea mea să te ocrotească. (Se îndreaptă către uşa unde se opreşte şi îi arată mâinile goale.) Dar uită-te cât sunt de săracă. Tu pleci în căutare şi pe mine mă laşi singură să aştept.

Şovăie. Iese.

Scena V.

Jan se aşază. Intră bătrânul servitor, care ţine uşa deschisă ca s-o lase să treacă, pe Martha, apoi iese.

JAN: Bună ziua. Am venit pentru cameră.

MARTHA: Ştiu. E gata imediat. Trebuie să vă înscriu în registru.

Se duce să ia registrul şi se întoarce.

JAN: Aveţi un servitor ciudat.

MARTHA: E prima dată când se plânge cineva de el. Face întotdeauna exact ce trebuie.

JAN: A, nu e un reproş. E altfel decât ceilalţi, asta-i tot. E mut?

MARTHA: Nu-i vorba de asta.

JAN: Deci, vorbeşte?

MARTHA: Cât mai puţin. Numai esenţialul.

JAN: în orice caz, nu pare să audă ce i se spune.

MARTHA: Nu se poate spune că n-aude. Dar aude prost. Vă rog, numele şi prenumele dumneavoastră.

JAN: Hasek, Karl.

MARTHA: Karl? Doar atât?

JAN: Atât.

MARTHA: Data şi locul naşterii.
JAN: Am treizeci şi opt de ani.
MARTHA: Unde sunteţi născut?
JAN (şovăie): în Boemia.
MARTHA: Profesia?
JAN: Fără profesie.
MARTHA: Trebuie să fii foarte bogat sau foarte sărac pentru a trăi fără o meserie.
JAN (zâmbeşte): Nu sunt foarte sărac şi, dintr-o seamă de motive, îmi pare bine.
MARTHA (alt ton): Sunteţi ceh, bineînţeles?
JAN: Bineînţeles.
MARTHA: Domiciliul obişnuit?
JAN: Boemia.
MARTHA: De acolo veniţi?
JAN: Nu, din Africa. (Martha pare că nu înţelege.) Din partea cealaltă a mării.
MARTHA: Ştiu. (După un timp.) Vă duceţi des acolo?
JAN: Destul de des.
MARTHA (visează un timp, apoi îşi revine): Ce destinaţie aveţi?
JAN: Nu ştiu. Depinde de mai multe lucruri.
MARTHA: Vreţi să vă stabiliţi aici?
JAN: Nu ştiu. Depinde de ce-o să găsesc.
MARTHA: Bine, dar nu vă aşteaptă nimeni?
JAN: Nu, în principiu nimeni.
MARTHA: Presupun că aveţi un act de identitate.
JAN: Da, pot să vi-l arăt.
MARTHA: Nu-i nevoie. Ajunge să notez dacă e paşaport sau carnet de identitate.
JAN (şovăie): Paşaport. Poftim. Vreţi să-l vedeţi?
Martha îl ia şi tocmai vrea să-l citească, dar pe uşă apare bătrânul servitor.
MARTHA: Nu, nu te-am chemat. (Servitorul iese. Martha îi dă înapoi lui Jan paşaportul, fără să-l citească, cu un aer distrat.) Când vă duceţi acolo, locuiţi lângă mare?

JAN: Da.

Martha se scoală, dă să pună registrul la loc, apoi se răzgândeşte şi-l ţine deschis în faţa ei.

MARTHA (cu o asprime subită): A, era să uit! Aveţi familie?

JAN: Am avut. Dar am părăsit-o de mult.

MARTHA: Nu, voiam să spun: sunteţi căsătorit?

JAN: De ce mă întrebaţi? E o întrebare care nu mi s-a pus la nici un hotel.

MARTHA: Figurează în chestionarul pe care ni-l dă administraţia cantonului.

JAN: Ciudat. Da, sunt însurat. De altfel, aţi văzut probabil verigheta.

MARTHA: N-am văzut-o. Puteţi să-mi daţi adresa soţiei dumneavoastră?

JAN: A rămas acasă.

MARTHA: A, perfect! (închide registrul.) Vreţi ceva de băut până e gata camera?

JAN: Nu, am să aştept aici. Sper că nu vă deranjez.

MARTHA: De ce m-aţi deranja? Încăperea asta e pentru clienţi.

JAN: Da, dar un client singur e uneori mai supărător decât o droaie.

MARTHA (făcând ordine în cameră): De ce? Îmi închipui că n-o să vă apucaţi să-mi spuneţi cine ştie ce. Nu pot oferi nimic celor care vin aici să caute distracţii. Pe-aici toată lumea ştie asta de mult. Şi în curând o să vă daţi seama că aţi ales un han liniştit, unde nu vine aproape nimeni.

JAN: Dar îmi închipui că asta nu prea vă convine băneşte.

MARTHA: Am pierdut ceva bani, dar, în schimb, am câştigat linişte. Şi liniştea nu e niciodată plătită prea scump. De altfel, un client bun face mai mult decât o clientelă gălăgioasă. Ceea ce căutăm noi e tocmai clientul bun.

JAN: Dar… (ezită) îmi închipui că, uneori, viaţa dumneavoastră nu e prea veselă. Nu vă simţiţi singure?

MARTHA (întorcându-se brusc cu faţa spre el): Uite ce e, aş vrea să înţelegeţi un lucru. Intrând aici, nu aveţi alte

drepturi decât cele pe care le are orice client. În schimb, vă bucuraţi de toate avantajele. Veţi fi bine servit şi nu cred că veţi avea vreodată a vă plânge de felul cum v-am primit. Dar nu vă ocupaţi de singurătatea noastră şi nu vă gândiţi că ne incomodaţi sau că sunteţi ori nu supărător. Vă rog să cereţi tot ce se cuvine unui client, e dreptul dumneavoastră. Dar să nu cereţi mai mult.

JAN: Vă rog să mă iertaţi. Voiam numai să vă arăt simpatia mea, n-aveam nici o intenţie să vă supăr. Mi s-a părut că nu suntem chiar atât de străini unul de altul.

MARTHA: Văd că trebuie să vă mai spun o dată că nu se pune problema să mă supăr sau să nu mă supăr. Mi se pare că ţineţi neapărat să adoptaţi un ton pe care n-ar trebui să-l aveţi şi încerc să vă fac să înţelegeţi asta. Vă asigur c-o fac fără să mă supăr. Nu e oare în avantajul nostru să păstrăm distanţele? Dacă continuaţi să vorbiţi altfel decât vorbeşte un client obişnuit e foarte simplu: vom refuza să vă primim. Dar dacă, după cum îmi închipui, aţi înţelege că două femei care vă închiriază o cameră nu sunt obligate să vă admită, implicit şi în intimitatea sufletului lor, atunci totul va merge foarte bine.

JAN: E clar. Sunt de neiertat că v-am lăsat să credeţi c-aş putea să mă înşel.

MARTHA: Nu-i nimic. Nu sunteţi primul care a încercat să vorbească pe acest ton. Dar am vorbit întotdeauna destul de clar, ca să nu existe nici o confuzie.

JAN: Vorbiţi, într-adevăr, foarte clar şi recunosc că nu mai am nimic de spus… Pentru moment.

MARTHA: De ce? Puteţi vorbi aşa cum vorbesc clienţii noştri de obicei.

JAN: Cum adică?

MARTHA: Cei mai mulţi vorbesc despre călătoriile lor, despre politică, despre tot, în afară de noi. Asta vrem. S-a întâmplat chiar ca unii să ne vorbească despre propria viaţă şi despre ceea ce sunt. Şi era ceva firesc. La urma urmei, printre obligaţiile pentru care suntem plătite intră şi

obligaţia de a asculta. Dar preţul pensiunii nu poate cuprinde şi obligaţia hotelierului de a răspunde la întrebări. Mama răspunde uneori, din indiferenţă, dar eu refuz, din principiu. Dacă aţi înţeles asta, nu numai că vom fi de acord, dar vă veţi da seama că mai aveţi multe de spus şi veţi descoperi că uneori e plăcut să fii ascultat când vorbeşti despre tine.

JAN: Din păcate, nu prea ştiu să vorbesc despre mine. Şi, la urma urmei, nici nu serveşte la nimic. Dacă rămân puţin, nu va trebui să mă cunoaşteţi. Dacă rămân mai mult, veţi avea destul timp să aflaţi cine sunt fără să vorbesc.

MARTHA: Nădăjduiesc doar că nu v-aţi supărat de ce v-am spus. Am considerat întotdeauna că-i bine să spui lucrurilor pe nume şi nu puteam să vă las să continuaţi pe un ton care, în cele din urmă, ar fi dăunat relaţiilor dintre noi. Ceea ce vă spun e rezonabil. Din moment ce până azi n-a existat nimic comun între noi, nu văd de ce-am deveni deodată intimi.

JAN: V-am iertat. Ştiu, într-adevăr, că intimitatea nu se improvizează. Trebuie timp. Şi dacă acum vi se pare că între noi totul e clar, nu pot decât să mă bucur.

Intră mama.

Scena VI.

MAMA: Bună ziua, domnule. Camera dumneavoastră e gata.

JAN: Vă mulţumesc foarte mult, doamnă.

Mama se aşază.

MAMA (către Martha): Ai completat fişa?

MARTHA: Da.

MAMA: Pot să văd? Vă rog să mă scuzaţi, domnule, dar poliţia e foarte strictă. Uite, de exemplu, fiica mea a uitat să scrie dacă aţi venit aici pentru motive de sănătate, de serviciu sau ca turist.

JAN: Cred că e vorba de turism.

MAMA: Probabil pentru mănăstire? E foarte lăudată mănăstirea noastră.

JAN: Mi s-a vorbit, într-adevăr, despre ea. Şi am vrut să revăd această regiune pe care am cunoscut-o cândva şi care mi-a lăsat cele mai bune amintiri.

MARTHA: Aţi locuit aici?

JAN: Nu, dar am avut ocazia odată, de mult, s-o cunosc în trecere. Şi n-am uitat.

MAMA: Şi totuşi, satul nostru e foarte mic.

JAN: Da, e mic. Dar mie-mi place. Şi, de când sunt aici, mă simt oarecum ca acasă.

MAMA: Aveţi intenţia să rămâneţi mai mult?

JAN: Nu ştiu. Vi se pare fără îndoială ciudat. Dar zău că nu ştiu. Ca să rămâi într-un loc trebuie să ai motive -prietenia sau afecţiunea cuiva. Altfel, nu există nici o justificare să rămâi acolo mai degrabă decât în altă parte. Şi cum e greu să ştiu dacă voi fi bine primit, e normal să nu ştiu încă ce voi face.

MARTHA: Asta nu spune mare lucru.

JAN: Da, dar nu ştiu să mă exprim mai bine.

MAMA: O să vă săturaţi repede.

JAN: Nu, am o inimă statornică şi, când mi se oferă ocazia, îmi creez repede amintiri.

MARTHA (enervată): Inima n-are ce căuta aici.

JAN (nu pare să fi auzit ce-a spus Martha. Către mamă): Păreţi foarte dezamăgită. E oare atât de mult de când staţi în hotelul ăsta?

MAMA: Da. De ani şi ani de zile. Sunt atât de mulţi, încât nici nu mai ţin minte când a început. Şi am uitat cum eram pe atunci.

Asta e fiica mea.

MARTHA: Mamă, n-are nici un rost să povesteşti toate astea.

MAMA: Ai dreptate, Martha.

JAN (foarte repede): Lăsaţi! Doamnă, vă înţeleg atât de bine! Sentimentul dumneavoastră e acela pe care-l întâlneşti întotdeauna la capătul unei vieţi de muncă. Dar poate că totul s-ar fi schimbat dacă aţi fi fost ajutată, aşa

cum trebuie să fie orice femeie şi dac-aţi fi primit sprijinul unui braţ de bărbat.

MAMA: Oh! L-am primit cândva, dar erau prea multe de făcut. Şi abia pridideam soţul meu şi cu mine. N-aveam nici măcar timpul să ne gândim unul la altul şi, chiar înainte să fi murit, cred că-l uitasem.

JAN: Da, înţeleg. Dar… (după un timp, în care ezită să vorbească) dac-aţi fi avut un fiu, care să vă fi ajutat, poate că nu l-aţi uitat?

MARTHA: Mamă, ştii bine că avem treabă.

MAMA: Un fiu! Oh, sunt mult prea bătrână! Femeile bătrâne se dezvaţă să-şi iubească până şi fiii. Inima se uzează, domnule.

JAN: E adevărat. Dar de uitat nu uită niciodată.

MARTHA (se aşază între ei, cu hotărâre): Un fiu care ar intra aici ar găsi ceea ce găseşte orice client: o indiferenţă binevoitoare. Toţi bărbaţii pe care i-am primit s-au obişnuit cu asta. Şi-au plătit camera şi au primit o cheie. N-au vorbit de inima lor. (Pauză.) Asta ne-a simplificat treaba.

MAMA: Lasă, Martha.

JAN (gândind): Şi au rămas multă vreme la dumneavoastră?

MARTHA: Unii da… Am făcut ceea ce trebuia ca să rămână. Alţii, care erau mai puţin bogaţi, au plecat a doua zi dimineaţă. Pentru ei n-am făcut nimic.

JAN: Eu am bani mulţi şi aş vrea să rămân câtăva vreme aici, la hotel, dacă mă primiţi. Am uitat să vă spun că pot plăti înainte.

MAMA: Nu, asta nu vă cerem!

MARTHA: Dacă sunteţi bogat e bine. Dar nu ne mai vorbiţi de inima dumneavoastră. Nu putem face nimic pentru ea. Tonul dumneavoastră m-a obosit atât de mult, încât era cât pe ce să vă spun să plecaţi. Poftim cheia! Puteţi să vă luaţi camera în primire. Dar să ştiţi că vă aflaţi într-o casă unde nu există resurse pentru suflet. Au trecut prea mulţi ani cenuşii peste satul ăsta şi peste noi. Au răcit, încetul cu

începetul, casa. Ne-au secat dorinţa de-a ne arăta simpatia faţă de alţii. Vreau să vă mai spun o dată că n-o să găsiţi aici nimic care să aducă a intimitate. O să aveţi parte de ceea ce oferim de obicei puţinilor noştri clienţi şi ceea ce le oferim n-are nimic de-a face cu sentimentele. Poftim cheia (i-o întinde) şi nu uitaţi că vă primim aici din interes şi cu tot calmul, iar dacă vă păstrăm, o facem din interes şi cu acelaşi calm.

Jan ia cheia. Martha iese, el se uită după ea.

MAMA: N-o luaţi în seamă, domnule. Există, într-adevăr, subiecte pe care nu le-a putut suporta niciodată. (Se ridică, el vrea s-o ajute.) Lasă, fiule, că nu sunt infirmă. Uită-te la mâinile astea care sunt încă puternice şi care pot foarte bine să ţină picioarele unui bărbat. (Un timp. Se uită la cheie.) Vorbele mele v-au făcut, oare, să cădeţi pe gânduri?

JAN: Nu, vă rog să mă iertaţi, aproape că nici nu v-am auzit. Dar de ce mi-aţi spus „fiule”?

MAMA: Vai, îmi pare rău! Dar vă rog să mă credeţi că n-a fost un semn de familiaritate. Era un mod de a vorbi.

JAN: înţeleg. (Un timp.) Pot să urc în cameră?

MAMA: Da, sigur. Bătrânul servitor vă aşteaptă pe coridor. (O priveşte. Vrea să vorbească.) Aveţi nevoie de ceva?

JAN: Nu, doamnă. Dar… Vă mulţumesc pentru primirea pe care mi-aţi făcut-o.

Scena VII.

Mama e singură. Se aşază din nou, îşi pune mâinile pe masă şi le priveşte.

MAMA: De ce i-oi fi vorbit de mâinile mele? Dacă le-ar fi privit, poate că ar fi înţeles ce-i spunea Martha. Ar fi înţeles şi ar fi plecat. Dar nu înţelege. Vrea să moară. Iar eu aş vrea să plece pentru ca măcar astă-seară să mă pot culca şi să dorm. Prea bătrână! Sunt prea bătrână ca să apuc din nou cu mâna gleznele lui şi să împiedic să i se legene trupul de-a lungul drumului care duce la râu. Sunt prea bătrână să fac acel ultim efort care-l va arunca în apă şi care mă va lăsa cu braţele vlăguite, cu respiraţia tăiată, cu muşchii

încordaţi, fără să am puterea să-mi şterg măcar de pe faţă apa ce mă va stropi, ţâşnind sub greutatea celui care doarme. Sunt prea bătrână! Dar ce tot vorbesc? Victima e perfectă. Trebuie să-i dai lui somnul pe care-l doream pentru mine. Şi e...

Intră brusc Martha.

Scena VIII.

MARTHA: La ce te gândeşti? Visezi? Ştii bine doar că avem multe de făcut.

MAMA: Mă gândeam la omul ăsta. Sau, mai bine zis, mă gândeam la mine.

MARTHA: E mai bine să te gândeşti la ziua de mâine. Fii cu picioarele pe pământ!

MAMA: Asta era vorba lui taică-tău, Martha. O recunosc. Dar aş vrea să fiu sigură că-i ultima dată când vom fi silite să fim cu picioarele pe pământ. Ce curios! El spunea asta ca să gonească teama de jandarmi şi tu o spui ca să goneşti dorinţa aceea slabă de cinste care s-a cuibărit, aşa, deodată, în sufletul meu.

MARTHA: Ceea ce numeşti dumneata dorinţa de cinste e de fapt dorinţa de a dormi. Amână-ţi oboseala pe mâine. Pe urmă, ai să poţi să-ţi dai drumul.

MAMA: Ştiu. Ai dreptate. Dar recunoaşte că omul ăsta nu seamănă cu ceilalţi.

MARTHA: Da, e prea distrat şi exagerează cu aerul lui de nevinovăţie. Ce s-ar face lumea dacă toţi condamnaţii s-ar apuca să-i destăinuie călăului necazurile lor sentimentale? E un principiu nesănătos. Şi, pe urmă, indiscreţia lui mă înfurie. Vreau să isprăvesc.

MAMA: Uite, asta nu-i în regulă. Înainte nu amestecam mânie, nici milă în treburile noastre. Aveam indiferenţa de care era nevoie. Azi, eu sunt obosită şi tu, enervată. Trebuie, oare, să ne încăpăţânăm atunci când lucrurile se prezintă prost? Trebuie, oare, să trecem peste orice pentru nişte bani în plus?

MARTHA: Nu, nu pentru bani, ci ca să uităm de aceste meleaguri, ca să avem o casă în faţa mării. Dacă dumneata eşti obosită de viaţă, mie mi-e o silă de moarte de acest orizont închis şi simt că nu mai pot trăi aici nici măcar o lună. Suntem amândouă sătule de hanul ăsta şi dumneata, care eşti bătrână, nu mai vrei altceva decât să închizi ochii şi să uiţi. Dar eu, care mai simt în suflet ceva din dorinţele pe care le aveam la douăzeci de ani, aş vrea să fac în aşa fel încât să plec pentru totdeauna, chiar dacă pentru asta trebuie să mă afund şi mai mult în viaţa de care vrem să fugim. Şi trebuie să mă ajuţi, tu, care m-ai născut într-o ţară cu nori, în loc să mă fi născut într-o ţară cu soare!

MAMA: Martha, nu ştiu dacă într-un fel n-ar fi mai bine să mă uiţi, aşa cum m-a uitat fratele tău, decât să te aud vorbind cum vorbeşti.

MARTHA: Ştii bine că n-am vrut să te amărăsc. (Un timp, apoi aprigă.) Ce m-aş face fără tine, ce s-ar alege de mine departe de tine? Eu, cel puţin, nu te-aş putea uita, iar dacă povara acestei vieţi mă face uneori să nu mă port pe-atât de respectuos pe cât ar trebui, îţi cer iertare.

MAMA: Eşti o fată bună şi cred că o femeie bătrână trebuie să fie uneori greu de înţeles. Dar vreau să profit de clipa asta ca să-ţi spun ceea ce tot încerc să-ţi spun de adineauri: nu astă-seară…

MARTHA: Cum? Să aşteptăm ziua de mâine? Ştii bine că n-am procedat niciodată aşa, că nu trebuie să-l lăsăm să vadă lume şi că trebuie să acţionăm cât îl avem aici, la îndemână.

MAMA: Nu ştiu. Dar nu astă-seară. Să-i lăsăm o noapte. Să-i dăm o amânare. Poate că prin el ne vom salva.

MARTHA: Nu avem cum să ne salvăm, vorbeşti prostii. Tot ce poţi aştepta e să obţii, muncind astă-seară, dreptul să dormi după ce terminăm totul.

MAMA: Asta şi numeam eu salvare: somnul.

MARTHA: Atunci îţi jur că această salvare se află în mâinile noastre. Mamă, trebuie să ne hotărâm. Astă-seară sau deloc.

Cortina.

ACTUL AL DOILEA.

Scena I.

Camera lui Jan. Seara pătrunde încet-încet în odaie. Jan se uită pe fereastră.

JAN: Maria are dreptate. E greu la ora asta. (După un timp.) Ce-o fi făcând, la ce s-o fi gândind în camera ei de hotel, cu inima strânsă, cu ochii uscaţi, crispată şi îngrămădită pe-un scaun? Serile, acolo departe, sunt ca o făgăduială de fericire. Aici, dimpotrivă… (Se uită prin cameră.) Dar n-am de ce să fiu îngrijorat, n-are nici un rost. Omul trebuie să ştie ce vrea. Totul trebuie rezolvat aici, în cameră.

Se aude deodată o bătaie în uşă. Intră Martha.

MARTHA: Sper că nu vă deranjez. Vreau să schimb prosoapele şi apa. JAN: Credeam că toate astea s-au făcut mai înainte.

MARTHA: Nu, bătrânul servitor e uneori distrat.

JAN: Nu-i nimic. Dar aproape că nici nu îndrăznesc să vă spun că nu mă deranjaţi.

MARTHA: De ce?

JAN: Nu sunt sigur dacă face parte din înţelegerea noastră.

MARTHA: Aţi văzut că nu puteţi răspunde ca toată lumea? (zâmbeşte): Va trebui să mă obişnuiesc. Daţi-mi puţin răgaz.

MARTHA (văzându-şi de treabă): O să plecaţi repede. N-o să aveţi timp de nimic. (Jan se întoarce cu spatele şi priveşte pe fereastră. Martha se uită la el cu atenţie. Jan continuă să stea cu spatele. Martha vorbeşte în timp ce-şi vede de treburile ei.) îmi pare rău că odaia asta nu-i atât de confortabilă pe cât aţi dori.

JAN: E foarte curată şi asta-i cel mai important. De altfel, aţi transformat-o de curând, nu-i aşa?

MARTHA: Da. După ce v-aţi dat seama?

JAN: După unele amănunte.

MARTHA: în orice caz, clienţii regretă că nu există apă curentă şi nu pot să nu le dau dreptate. Şi, pe urmă, am vrut de mult să instalăm un bec deasupra patului. E neplăcut pentru cei care citesc în pat să fie nevoiţi să se scoale ca să stingă lumina.

JAN (se întoarce): Adevărat, nu observasem. Dar nu e prea grav.

MARTHA: Sunteţi foarte indulgent. Îmi pare bine că nu luaţi în seamă numeroasele neajunsuri ale hanului nostru. Cunosc oameni care n-ar fi stat nici o clipă aici.

JAN: Cu toate că am convenit să nu discutăm despre asta, daţi-mi voie să vă spun că sunteţi ciudată. Am impresia că o hangiţă n-ar trebui să sublinieze defectele de instalaţie ale hanului ei. S-ar părea, într-adevăr, că vreţi să mă convingeţi să plec.

MARTHA: Nu-i chiar aşa. (Luând o hotărâre.) Dar e adevărat că mama şi cu mine am şovăit mult dacă să vă primim sau nu.

JAN: în orice caz, mi-am dat seama că n-aţi făcut mari eforturi să mă reţineţi. Şi nu înţeleg de ce. Cred că nu vă îndoiţi că sunt solvabil şi nici nu cred că dau impresia unui om care ar avea vreo crimă pe conştiinţă.

MARTHA: Nu, nu-i vorba de asta. N-aveţi deloc aerul unui răufăcător. Motivul nostru e altul. Trebuie să părăsim hanul şi, de câtva timp, avem în fiecare zi intenţia să închidem şi să începem pregătirile de plecare. Şi asta-i uşor; pe-aici trece foarte rar câte un client. Dar dumneavoastră ne-aţi făcut să ne dăm seama cât de tare renunţasem la ideea de-a ne relua vechea meserie.

JAN: Aţi vrea deci să mă vedeţi plecat?

MARTHA: V-am spus, ezităm şi, mai ales, eu ezit. De fapt, totul depinde de mine şi nu ştiu încă ce hotărâre să iau.

JAN: Vă rog să nu uitaţi că nu vreau să vă deranjez şi că voi face tot ce doriţi. Trebuie totuşi să vă spun că mi-ar conveni să mai rămân o zi sau două. Înainte de a porni din

nou la drum am de rezolvat nişte treburi şi nădăjduiam să găsesc aici liniştea şi calmul de care am nevoie.

MARTHA: Credeţi-mă că înţeleg dorinţa dumneavoastră şi, dacă vreţi, am să mă mai gândesc. (Un timp. Face un pas nehotărât către uşă.) Vă întoarceţi în regiunea de unde aţi venit?

JAN: Poate.

MARTHA: E frumos acolo, nu-i aşa?

JAN (se uită pe fereastră). Da, e o regiune frumoasă.

MARTHA: Se spune că pe acolo plaja e complet pustie?

JAN: E adevărat. Nimic nu aminteşte de oameni. În zori, nisipul e plin de urmele lăsate de labele păsărilor de mare. Sunt singurele urme de viaţă. Iar serile…

Se opreşte.

MARTHA (încet): Serile, domnule?

JAN: Te răscolesc. Da, e o regiune frumoasă.

MARTHA (cu un ton nou): M-am gândit de multe ori la locurile astea. Mi le-au descris călătorii şi am citit şi eu ce am găsit. Şi adesea, aşa ca azi, în mijlocul primăverii aspre a acestor meleaguri, mă gândesc la mare şi la florile de-acolo. (Un timp. Apoi cu o voce gâtuită.) Şi ceea ce văd cu mintea mea mă face să devin oarbă faţă de ceea ce mă înconjoară.

Jan se uită la ea cu atenţie şi se aşază cu blândeţe în faţa ei.

JAN: înţeleg. Acolo primăvara îţi taie răsuflarea, florile, mii de flori îşi deschid petalele deasupra zidurilor albe. Şi dacă te plimbi măcar un ceas pe dealurile din jurul oraşului, hainele pe care le porţi capătă mirosul de miere al trandafirilor galbeni.

Se aşază şi ea.

MARTHA: E minunat. Ceea ce numim noi aici primăvară înseamnă, de fapt, un trandafir şi doi muguri care au apărut în grădina mănăstirii. (Cu dispreţ.) Şi asta e de ajuns ca să mişte sufletele bărbaţilor de la noi. Dar inima lor seamănă

cu trandafirul ăsta zgârcit Un suflu mai puternic ar veşteji-o, au primăvara pe care-o merită.

JAN: Nu prea sunteţi dreaptă. Căci aveţi şi toamna.

MARTHA: Ce e toamna?

JAN: O a doua primăvară, în care toate frunzele sunt ca nişte flori. (Se uită la ea stăruitor.) Poate că aşa se întâmplă şi cu fiinţele: ar înflori, dacă aţi vrea să le ajutaţi cu răbdare.

MARTHA: Nu mai am nici un strop de răbdare pentru această Europă unde toamna are chipul primăverii, iar primăvara – miros de mizerie. Dar mă gândesc cu încântare la alte meleaguri, unde vara striveşte totul, unde ploile de iarnă îneacă oraşele şi unde, în sfârşit, lucrurile sunt ceea ce sunt.

Tăcere. Jan o priveşte cu o curiozitate din ce în ce mai mare. Martha îşi dă seama şi se scoală brusc.

MARTHA: De ce mă priviţi aşa?

JAN: Iertaţi-mă, dar dacă tot am renunţat la înţelegerea noastră, pot să vă spun ceva: am impresia că e prima dată când mi-aţi vorbit omeneşte.

MARTHA (cu violenţă): Vă înşelaţi, fără îndoială! Şi chiar dacă ar fi aşa, n-aţi avea nici un motiv să vă bucuraţi. Ceea ce e uman în mine nu e ceea ce am eu mai bun. Ceea ce e uman în mine e ceea ce doresc şi, pentru a obţine ce doresc, cred c-aş strivi tot ce-mi stă în cale.

JAN (zâmbeşte): Sunt violenţe pe care le pot înţelege. Şi n-are de ce să-mi fie teamă de vreme ce nu vă stau în cale. Nimic nu mă face să mă opun dorinţelor dumneavoastră.

MARTHA: N-aveţi nici un motiv să vă opuneţi, asta e sigur. Dar nici n-aveţi motive să le îndepliniţi şi, în anumite cazuri, asta poate să grăbească totul.

JAN: Cine v-a spus că n-am motive să le îndeplinesc?

MARTHA: Bunul simţ şi dorinţa de-a vă ţine departe de planurile mele.

JAN: Dacă nu mă înşel, am revenit la înţelegerea noastră.

MARTHA: Da şi am greşit încercând să ne depărtăm de ea. Vă mulţumesc însă că mi-aţi vorbit de locurile pe care le cunoaşteţi şi vă rog să mă iertaţi că v-am făcut, poate, să pierdeţi vremea. (A ajuns lângă uşă.) Trebuie totuşi să vă spun că, în ceea ce mă priveşte, n-a fost o pierdere de vreme. Mi s-au trezit nişte năzuinţe care poate că altfel adormeau. Dacă-i adevărat că aţi vrut să rămâneţi aici, v-aţi câştigat, fără să ştiţi, cauza. Venisem aproape hotărâtă să vă spun să plecaţi, dar, vedeţi, aţi apelat la ceea ce e omenesc în mine şi acum vreau să rămâneţi. Pasiunea mea pentru mare şi pentru ţările soarelui s-a dovedit, în cele din urmă, a fi mai puternică decât orice.

Jan o priveşte o clipă în tăcere.

JAN (rar): Vorbele dumneavoastră sunt foarte ciudate. Dar voi rămâne, dacă-mi daţi voie şi dacă nici mama dumneavoastră n-are nimic împotrivă.

MARTHA: Mama are năzuinţe mai puţin puternice decât ale mele. Şi e firesc să fie aşa. Ea n-are deci aceleaşi motive ca mine să dorească să rămâneţi. Ea nu se gândeşte destul la mare şi la plajele sălbatice pentru a admite că trebuie să rămâneţi. Motivul e valabil doar pentru mine. Dar, în acelaşi timp, n-are motive destul de puternice ca să mi se opună şi asta-i suficient.

JAN: Dacă înţeleg bine, una mă admite din interes şi cealaltă din indiferenţă?

MARTHA: Ce poate să ceară mai mult un călător?

Deschide uşa.

JAN: Trebuie deci să mă bucur. Veţi înţelege, fără îndoială, că totul aici mi se pare ciudat, vorbele şi fiinţele. E-o casă ciudată.

MARTHA: Poate doar pentru că purtarea dumneavoastră e ciudată.

Iese.

Scena II.

JAN (uitându-se la uşă): Da, poate… (Se duce spre pat şi se aşază.) Dar fata asta nu mă face decât să doresc să plec,

s-o regăsesc pe Maria şi să fiu iar fericit. Toate astea sunt prostii. Ce caut eu aici? Nu, nu, am o răspundere faţă de mama şi faţă de sora mea. Le-am uitat prea multă vreme. (Se ridică.) Da, totul se va rezolva în această cameră. Dar ce rece e! Nu mai recunosc nimic, totul a fost renovat. Acum seamănă cu toate camerele de hotel din oraşele străine unde, în fiecare seară, sosesc bărbaţi singuri. Am trecut şi eu prin asta. Pe atunci mi se părea că trebuie să găsesc un răspuns. Poate am să-l capăt aici. (Se uită afară.) Se înnourează. Şi apare vechea mea teamă, aici, înăuntru, ca o rană păcătoasă pe care-o supără orice mişcare. Îi ştiu foarte bine numele. E teama de singurătatea veşnică, teama că nu există răspuns. Şi, la urma urmei, cine să răspundă într-o cameră de hotel?

Se duce la sonerie. Ezită, apoi sună. Nu se aude nimic. O clipă de tăcere, apoi paşi, apoi o bătaie în uşă. Uşa se deschide. În uşă apare bătrânul servitor. Stă nemişcat şi tăcut.

JAN: Nu-i nimic. Te rog să mă ierţi. Am vrut numai să ştiu dacă răspunde cineva, dacă funcţionează soneria.

Bătrânul îl priveşte, apoi închide uşa. Se aud paşii care se îndepărtează.

JAN: N-am cerut nimic.

MARTHA: A! O fi auzit prost bătrânul. Uneori, înţelege lucrurile pe dos. (Pune tava pe masă. Jan face o mişcare.) Să-l iau înapoi?

JAN: Nu, nu, dimpotrivă, vă mulţumesc.

Martha îl priveşte, apoi iese.

Scena V.

JAN (ia ceaşca, o priveşte, apoi o pune din nou pe masă): Un pahar de bere, dar cu banii mei, o ceaşcă de ceai, dar din greşeală. (Ia ceaşca şi o clipă o ţine în mână în tăcere. Apoi cu o voce surdă:) Ah, Doamne! Fă-mă să găsesc cuvintele potrivite sau să părăsesc această faptă inutilă şi să mă întorc la Maria şi la dragostea ei. Dă-mi puterea să aleg

ceea ce prefer şi să mă ţin de ceea ce am ales. (Râde.) Hai să onorăm ospăţul fiului risipitor!

Bea. Bătăi puternice în uşă.

JAN: Ce e?

Se deschide uşa. Intră mama.

Scena III.

JAN: Soneria funcţionează, dar el nu vorbeşte. Ăsta nu-i un răspuns. (Se uită la cer.) Ce să fac?

Se aud două bătăi în uşă. Intră Martha cu o tavă.

Scena IV.

JAN: Ce-i asta?

MARTHA: Ceaiul pe care l-aţi cerut.

Scena VI.

MAMA: Vă rog să mă iertaţi, domnule, dar mi-a spus fiica mea că v-a adus un ceai.

JAN: Da, uitaţi.

MAMA: L-aţi băut?

JAN: Da, de ce?

MAMA: Vă rog să mă iertaţi, dar vreau să iau tava.

JAN (zâmbeşte): Îmi pare rău că v-am deranjat.

MAMA: Nu-i nimic. De fapt, ceaiul nu era pentru dumneavoastră.

JAN: A! Deci asta era. Fiica dumneavoastră mi l-a adus fără să-l fi cerut.

MAMA (cu un fel de oboseală): Da, aşa e. Ar fi fost mai bine…

JAN (uimit): îmi pare rău, dar fiica dumneavoastră a vrut totuşi să mi-l lase şi n-am ştiut că…

MAMA: Şi mie-mi pare rău. Dar nu vă scuzaţi. E pur şi simplu vorba de-o neînţelegere.

Ia tava şi dă să iasă.

JAN: Doamnă!

MAMA: Da.

JAN: Am luat o hotărâre: cred că am să plec astă-seară după masă. Dar am să vă plătesc, bineînţeles, camera. (Mama îl priveşte în tăcere.) înţeleg că sunteţi uimită. Şi n-

aş vrea să credeţi că sunteţi de vină cu ceva. Nu vă păstrez decât simpatie, chiar o mare simpatie. Dar, ca să fiu sincer, nu mă simt în largul meu aici şi de aceea prefer să plec.

MAMA (rar): Nu-i nimic, domnule. În principiu, sunteţi absolut sigur. Dar poate că până la masă o să vă răzgândiţi. Uneori dăm ascultare unei impresii de moment şi pe urmă lucrurile se aranjează şi ne obişnuim.

JAN: Nu cred, doamnă. Dar n-aş vrea să credeţi că plec nemulţumit. Dimpotrivă, vă sunt foarte recunoscător pentru felul în care m-aţi primit. (Ezită.) Mi s-a părut că aveţi o oarecare bunăvoinţă faţă de mine.

MAMA: E cât se poate de firesc. Nu aveam nici un motiv personal să vă fiu ostilă.

JAN (cu o emoţie reţinută): Poate, într-adevăr. Dar dacă vă spun acest lucru, e pentru că vreau să ne despărţim în termeni buni. Poate că mai târziu mă voi întoarce. Sunt chiar sigur de asta. Dar pentru moment am sentimentul că m-am înşelat şi că n-am ce căuta aici. Ca să fiu sincer, am senzaţia penibilă că această casă nu-i a mea.

Mama continuă să-l privească.

MAMA: Da, bineînţeles. Dar de obicei sunt lucruri pe care le simţim din prima clipă.

JAN: Aveţi dreptate. Dar, vedeţi, sunt cam distrat. Şi pe urmă nu e niciodată uşor să te întorci într-un loc pe care l-ai părăsit de mult. Cred că mă înţelegeţi.

MAMA: Vă înţeleg, domnule şi aş fi vrut ca, în ceea ce vă priveşte, lucrurile să iasă bine. Dar cred că, în ceea ce ne priveşte pe noi, nu putem face nimic.

JAN: A! Asta-i sigur şi nu vă reproşez nimic. Sunteţi însă primele persoane pe care le-am întâlnit de când m-am întors şi e normal ca dumneavoastră să fiţi primele care să mă faceţi să simt greutăţile ce mă aşteaptă. Bineînţeles, e vina mea, mă simt încă străin pe-aici.

MAMA: Când lucrurile ies prost, n-ai ce face. Într-un fel, mă supără şi pe mine că aţi hotărât să plecaţi. Dar îmi spun

că, la urma urmei, n-am nici un motiv să dau vreo importanţă faptului.

JAN: E încă foarte mult că-mi împărtăşiţi neliniştea şi că faceţi efortul să mă înţelegeţi. Nu ştiu dacă am să reuşesc să vă explic cât de mult mă mişcă şi mă bucură ceea ce aţi spus. (Un gest către ea.) Vedeţi…

MAMA: E meseria noastră să fim amabile cu toţi clienţii.

JAN (descurajat): Aveţi dreptate. (Un timp.) De fapt, vă datorez scuze şi, dacă socotiţi că e cazul, o despăgubire. (Duce mâna la frunte. Pare obosit. Vorbeşte mai greu.) Aţi făcut, poate, pregătiri, cheltuieli, e deci cât se poate de firesc…

MAMA: Nu e cazul să vă cerem nici o despăgubire. Nu pentru noi regretăm nehotărârea dumneavoastră, ci pentru dumneavoastră.

JAN (se sprijină de masă): Nu-i nimic. Principalul e să fim de acord şi să nu vă las o amintire prea rea. Eu, în orice caz, n-am să uit casa dumneavoastră, vă rog să mă credeţi şi nădăjduiesc că în ziua când mă voi întoarce voi fi în toane mai bune.

Mama se îndreaptă spre uşă fără să scoată nici o vorbă.

JAN: Doamnă! (Mama se întoarce. Jan vorbeşte cu greu, dar isprăveşte fraza cu mai multă uşurinţă decât o începe.) Aş dori… (Se opreşte.) Vă rog să mă iertaţi, dar m-a obosit drumul. (Se aşază pe pat.) Aş dori măcar să vă mulţumesc… Şi vreau, de asemenea, să ştiţi că nu voi părăsi casa asta ca un client oarecare.

MAMA: Vă rog, domnule…

Iese.

Scena VII.

Jan se uită după ea. Face un gest, dar în acelaşi timp dă semne de oboseală. Pare să cedeze oboselii şi se sprijină de pernă.

JAN: Am să mă întorc mâine cu Maria şi am să le spun: „Eu sunt”. Le voi face fericite. Asta-i sigur. Maria avea dreptate. (Suspină, se întinde pe jumătate în pat.) Ah! Tare nu-mi

place seara asta în care totul pare atât de departe. (S-a întins de tot. Spune cuvinte care nu se aud, cu o voce abia perceptibilă.) Da sau nu? Se mişcă. Doarme. În scenă e aproape întuneric. Multă vreme nu se aude nici un zgomot. Apoi se deschide uşa şi intră cele două femei cu o lampă, urmate de bătrânul servitor.

Scena VIII.

MARTHA (după ce a luminat trupul lui Jan, cu o voce şoptită): Doarme.

MAMA (cu aceeaşi voce, apoi din ce în ce mai tare): Nu, Martha. Nu-mi place să-mi forţezi mâna, mă împingi să fac ceea ce fac. Tu începi şi pe urmă mă sileşti să termin eu treaba. Nu-mi place felul în care treci peste şovăiala mea.

MARTHA: Asta ca să simplific. Erai prea tulburată. Trebuia să te ajut acţionând.

MAMA: Ştiu că trebuie să se termine. Totuşi, nu-mi place.

MARTHA: Lasă, gândeşte-te mai bine la ziua de mâine şi hai să isprăvim repede.

Îl buzunăreşte. Scoate un portofel şi numără banii. Apoi îi goleşte toate buzunarele. Paşaportul cade şi alunecă sub pat. Bătrânul servitor îl ia de jos fără să-l vadă femeile şi iese.

MARTHA: Aşa. Totul e gata. Într-o clipă apele râului se vor umfla. Hai să coborâm. O să venim să-l luăm când vom auzi apa curgând pe deasupra barajului. Hai!

MAMA (calmă): Nu, stăm foarte bine aici.

Se aşază.

MARTHA: Da, dar… (O priveşte pe maică-sa, apoi sfidătoare.) Să nu crezi că mi-e frică. Aşteptăm aici.

MAMA: Da, da, să aşteptăm. E bine să aştepţi. E odihnitor. Va trebui să-l ducem tot drumul până la râu. Şi sunt obosită de pe-acum, o oboseală atât de veche, că sângele meu n-o mai poate îndura. (Se clatină de parcă ar dormi pe jumătate.) Şi în timpul ăsta el nu bănuieşte nimic. Doarme. Şi-a încheiat socotelile cu lumea asta. De-acum încolo totul îi va fi uşor. Va trece doar de la un somn plin de imagini la

un somn fără vise. Şi ceea ce pentru toţi ceilalţi înseamnă o smulgere îngrozitoare nu va fi pentru el decât un somn nesfârşit.

MARTHA (sfidătoare): Să ne bucurăm, deci! N-aveam nici un motiv să-l urăsc şi sunt bucuroasă că cel puţin va fi scutit de suferinţă. Dar… Mi se pare că apele se umflă. (Ascultă, apoi zâmbeşte.) Mamă, mamă, totul se va sfârşi, curând.

MAMA (acelaşi joc): Da, totul se va sfârşi. Apele se umflă. Şi între timp el nu bănuieşte nimic. Doarme. Nu mai cunoaşte oboseala pe care-o simţi când trebuie să hotărăşti sau când trebuie să isprăveşti o treabă. Doarme, nu mai trebuie să ţină piept nimănui, nu mai trebuie să se străduiască, să pretindă de la el însuşi ceea ce nu poate face. Nu mai poartă crucea acelei vieţi lă-untrice care condamnă odihna, distracţia, slăbiciunea… Doarme şi nu se mai gândeşte, nu mai are nici îndatoriri, nici obligaţii, nu, nu şi eu, bătrână şi obosită, vai, cât îl invidiez că doarme acum şi că în curând va trebui să moară. (Tăcere.) Nu spui nimic, Martha?

MARTHA: Nu. Ascult. Aştept zgomotul apelor.

MAMA: într-o clipă. Mai e o clipă. Da, una singură. O clipă în care fericirea mai e cu putinţă.

MARTHA: Fericirea va fi cu putinţă după aceea. Nu înainte.

MAMA: Ştiai, Martha, că voia să plece astă-seară?

MARTHA: Nu, nu ştiam. Dar, chiar daca-aş fi ştiut, tot asta făceam. Hotărârea mea era luată.

MAMA: Mi-a spus-o adineauri şi n-am ştiut ce să-i răspund.

MARTHA: Deci, l-ai văzut?

MAMA: Am urcat ca să-l împiedic să bea. Dar am venit prea târziu.

MARTHA: Da, era prea târziu! Şi, dacă vrei să ştii, el m-a făcut să mă hotărăsc. Şovăiam. Dar mi-a vorbit de meleagurile după care tânjesc şi, pentru că a ştiut să mă emoţioneze, m-a înarmat împotriva lui. Iată răsplata nevinovăţiei.

MAMA: Şi totuşi, Martha, în cele din urmă înţelesese. Mi-a spus că simte că această casă nu-i a lui.

MARTHA (cu putere şi enervare): Nici nu este. Nu e a nimănui. Şi nimeni n-o să găsească vreodată aici linişte sau căldură. Dacă ar fi înţeles asta mai repede, s-ar fi cruţat şi ne-ar fi scutit şi pe noi să fim nevoite să-i arătăm că această cameră e făcută pentru ca în ea să dormi şi că lumea e făcută pentru ca în ea să mori. Acum gata, să… (Se aude de departe zgomotul apelor.) Ascultă, apa curge pe deasupra barajului. Hai, mamă şi pentru Dumnezeul acela pe care-l pomeneşti uneori, să isprăvim.

Mama face un pas către pat.

MAMA: Hai! Dar mi se pare că zorile astea nu vor mai veni niciodată.

Cortina.

ACTUL AL TREILEA.

Scena I.

Mama, Martha şi servitorul sunt în scenă. Bătrânul mătură şi rânduieşte lucrurile. Martha e în spatele tejghelei şi îşi strânge părul la ceafă. Mama traversează scena, îndreptându-se spre uşă.

MARTHA: Ai văzut că au venit zorile?

MAMA: Da. Mâine o să zic că-i bine c-am isprăvit. Dar acum nu simt decât oboseală.

MARTHA: Dimineaţa asta e, de ani de zile, prima în care respir. Mi se pare că am şi început să aud marea. Simt în mine o bucurie care o să mă facă să strig.

MAMA: Cu atât mai bine, Martha, cu atât mai bine. Dar eu mă simt acum atât de bătrână, că nu mai pot împărţi nimic cu tine. Mâine totul o să fie mai bine.

MARTHA: Da, totul o să fie mai bine, nădăjduiesc. Dar nu te plânge şi lasă-mă să fiu fericită cât vreau. Sunt din nou fata tânără de odinioară. Trupu-mi arde. Şi simt nevoia să alerg. Dar spune-mi, spune-mi, te rog…

Se opreşte.

MAMA: Ce e, Martha? Nu te mai recunosc.

MARTHA: Mamă… (Şovăie, apoi cu înflăcărare.) Mai sunt oare frumoasă?

MAMA: Da, în dimineaţa asta eşti. Crima e frumoasă.

MARTHA: Ce importanţă are crima acum! M-am născut pentru a doua oară, voi pleca departe, acolo unde voi fi fericită.

MAMA: Bine. Eu mă duc să mă odihnesc. Dar îmi pare bine să ştiu că viaţa începe, în sfârşit, pentru tine.

Bătrânul servitor apare sus, în capul scării, coboară spre Martha, îi întinde paşaportul, apoi iese fără să scoată o vorbă. Martha deschide paşaportul şi îl citeşte, fără nici o reacţie.

MAMA: Ce e?

MARTHA (cu o voce calmă): Paşaportul lui. Citeşte.

MAMA: Ştii bine că am ochii obosiţi.

MARTHA: Citeşte! Ai să-i afli numele.

Mama ia paşaportul, se duce şi se aşază în faţa unei mese, pune carnetul pe masă şi citeşte. Se uită multă vreme la paginile din faţa ei.

MAMA (cu o voce inexpresivă): Ştiam eu că într-o zi se va întâmpla aşa şi că atunci va trebui să isprăvesc cu toate.

MARTHA (se duce şi se aşază în faţa tejghelei): Mamă!

MAMA (idem): Lasă, Martha, am trăit destul. Am trăit mai mult decât băiatul meu. Nu l-am recunoscut şi l-am ucis. Acum pot să mă duc după el în fundul râului, unde ierburile îi acoperă faţa.

MARTHA: Vrei să mă laşi singură, mamă?

MAMA: M-ai ajutat mult, Martha, şi-mi pare rău că te părăsesc. Şi dacă asta mai poate avea vreun sens, trebuie să recunosc că, în felul tău, ai fost o fiică bună. Mi-ai arătat întotdeauna respectul cuvenit. Dar acum sunt obosită şi inima pe care o credeam departe de toate, inima mea bătrână, a învăţat din nou ce înseamnă suferinţa. Nu mai sunt destul de tânără ca să mă obişnuiesc cu ea. Şi, oricum, când o mamă nu mai e în stare să-şi recunoască fiul înseamnă că şi-a isprăvit menirea pe pământ.

MARTHA: Nu, dacă fiica ei trebuie să-şi clădească fericirea. Nu înţeleg ce-mi spui. Nu-ţi mai recunosc cuvintele. Oare nu m-ai învăţat dumneata să nu respect nimic?

MAMA (cu aceeaşi voce indiferentă): Ba da, dar acum mi-am dat seama că m-am înşelat şi că pe pământul ăsta, unde nimic nu e sigur, avem certitudinile noastre. (Cu amărăciune.) Dragostea unei mame pentru fiul ei e astăzi certitudinea mea.

MARTHA: Dar faptul că o mamă îşi poate iubi fiica nu e o certitudine?

MAMA: N-aş vrea să te jignesc acum, Martha, dar nu-i acelaşi lucru. Sentimentul e mai puţin puternic. Cum aş putea să mă lipsesc de dragostea fiului meu?

MARTHA (cu violenţă): Frumoasă dragoste, care te-a uitat douăzeci de ani!

MAMA: Da, frumoasă dragoste care a supravieţuit după douăzeci de ani de tăcere. Dar ce contează! Dragostea asta e destul de frumoasă pentru mine, de vreme ce nu pot trăi fără ea.

Se ridică.

MARTHA: Nu se poate să spui asta fără nici o urmă de revoltă şi fără nici un gând pentru fiica ta.

MAMA: Nu, n-am gânduri pentru nimic şi cu atât mai puţin revoltă. Asta-i pedeapsa, Martha, şi-mi închipui că există o clipă în care toţi ucigaşii sunt ca mine, goliţi pe dinăuntru, sterpi, fără nici un viitor posibil. De asta sunt suprimaţi, nu mai sunt buni de nimic.

MARTHA: Oh, dispreţuiesc cuvintele astea! Nu pot să te aud vorbind de crimă şi de pedeapsă.

MAMA: Spun cuvintele care-mi vin pe buze, nimic mai mult. Ah! Mi-am pierdut libertatea, a început infernul!

MARTHA (vine spre ea şi, cu violenţă): înainte nu vorbeai aşa. În toţi anii ăştia ai stat mereu lângă mine, apucând cu mâini puternice picioarele celor care trebuiau să moară.

Atunci nu te gândeai la libertate şi la infern. Ai continuat. Ce poate schimba fiul dumitale în toate astea?

MAMA: Am continuat, e drept. Dar din obişnuinţă, ca o moartă. A fost de ajuns să apară durerea, pentru ca totul să se schimbe. Asta a schimbat fiul meu. (Martha face un gest ca şi cum ar vrea să vorbească.) Ştiu, Martha, n-are nici un rost. Ce înseamnă durerea pentru o ucigaşă? Dar, după cum vezi, nu e o adevărată durere de mamă, încă n-am urlat. Nu e nimic altceva decât suferinţa pe care o simţi când descoperi dragostea şi totuşi mă depăşeşte. Şi mai ştiu un lucru: că nici durerea asta n-are nici un rost. (Cu alt ton.) Nici lumea asta n-are rost şi pot s-o spun, eu, care am gustat din toate, de la creaţie şi până la distrugere.

Se îndreaptă cu hotărâre către uşă, dar Martha i-o ia înainte şi se postează în faţa intrării.

MARTHA: Nu, mamă, n-ai să mă părăseşti. Nu uita că eu sunt cea care a rămas şi că el a plecat, că am stat lângă dumneata o viaţă întreagă şi că de la el ai avut parte doar de tăcere. Asta trebuie plătit. Trebuie să atârne la socoteală. Spre mine trebuie să te întorci.

MAMA (încet): Da, Martha, e adevărat, dar pe el l-am ucis!

Martha s-a întors puţin, cu capul pe spate. Pare că se uită la uşă.

MARTHA (după o tăcere, din ce în ce mai pătimaşă): Viaţa i-a dat tot ceea ce poate da unui om. A plecat de-aici. A cunoscut alte întinderi, marea, oameni liberi. Eu, eu am rămas aici. Am rămas, mică şi întunecată, învăluită în plictiseală, înfiptă în inima continentului şi am crescut în mijlocul unor pământuri care mă înăbuşeau. Nimeni nu mi-a sărutat buzele şi nici măcar dumneata, mamă, nu mi-ai văzut trupul dezgolit. Îţi jur că asta trebuie plătit. Şi sub pretextul zadarnic că a murit un om, nu te poţi eschiva în clipa în care sunt pe cale să primesc ceea ce mi se cuvine. De ce nu înţelegi că, pentru un om care a trăit, moartea e un lucru neînsemnat. Putem să-l uităm pe fratele meu şi pe fiul dumitale. Ceea ce i s-a întâmplat n-are importanţă. Nu

mai avea ce să cunoască. În schimb, pe mine mă lipseşti de toate şi-mi iei ceea ce l-a mulţumit pe el în viaţă. Trebuie oare să-mi ia şi dragostea mamei mele şi să te atragă pentru totdeauna în râul lui îngheţat?

Cele două femei se privesc în tăcere. Martha pleacă ochii.

MARTHA (foarte încet): M-aş mulţumi cu atât de puţin! Mamă, există cuvinte pe care n-am ştiut niciodată să le rostesc, dar cred că, dacă am relua viaţa de fiecare zi, ar putea fi cald şi bine.

Mama s-a apropiat de ea.

MAMA: L-ai recunoscut?

MARTHA (ridicând capul brusc): Nu! Nu l-am recunoscut. Nu păstrasem nici o imagine de-a lui, totul s-a întâmplat aşa cum trebuia să se întâmple. Ai spus-o şi dumneata, lumea asta n-are nici o noimă. Dar nu greşeşti cu totul când îmi pui această întrebare. Căci dacă l-aş fi recunoscut, ştiu acum că asta n-ar fi schimbat nimic.

MAMA: Vreau să cred că nu-i adevărat. Ucigaşii cei mai fioroşi trăiesc clipe în care depun armele.

MARTHA: Le trăiesc şi eu. Dar nu în faţa unui frate necunoscut şi indiferent, nu în faţa lui mi-aş fi plecat ochii.

MAMA: Atunci în faţa cui?

Martha pleacă ochii.

MARTHA: În faţa dumitale.

Tăcere.

MAMA (rar): Prea târziu, Martha. Nu mai pot să fac nimic pentru tine. (Se întoarce spre fiica ei.) Plângi, Martha? Nu, tu nu ştii să plângi. Ţi-aduci aminte de vremea când te sărutam?

MARTHA: Nu, mamă.

MAMA: Ai dreptate. E mult de-atunci şi am uitat foarte repede să-mi mai întind braţele. Dar n-am încetat să te iubesc. (O ia binişor la o parte pe Martha, care, puţin câte puţin, cedează.) Ştiu asta acum, pentru că vorbesc cu inima. Am început din nou să trăiesc, în clipa în care nu mai pot îndura viaţa.

Calea eliberă.

MARTHA (îngropându-şi faţa în mâini): Dar ce poate fi mai puternic decât deznădejdea fiicei dumitale?

MAMA: Oboseala, poate şi setea de odihnă.

Iese, fără ca fiica ei să se împotrivească.

Scena II.

Martha aleargă spre uşă, o închide cu violenţă, se lipeşte de ea. Izbucneşte în ţipete sălbatice.

MARTHA: Nu! Nu era de datoria mea să veghez asupra fratelui meu şi totuşi iată-mă exilată în propria ţară, până şi mama s-a lepădat de mine. Dar nu trebuia să veghez asupra fratelui meu, asta-i nedreptatea care se face nevinovăţiei! Uite c-a obţinut ce voia, în timp ce eu rămân singură, departe de marea de care eram însetată. Ah! Cât îl urăsc! Mi-am petrecut toată viaţa aşteptând valul care mă va duce departe şi acum ştiu că n-o să mai vină! Va trebui să rămân înconjurată, în dreapta şi în stânga, în faţă şi în spate, de-o seamă de neamuri şi de naţiuni, de şesuri şi de munţi care opresc briza mării şi a căror trăncăneală şi gemete acoperă chemarea ei neîntreruptă. (Mai încet.) Alţii au mai mult noroc! Există totuşi locuri depărtate de mare, unde vântul serii are, uneori, miros de alge. Şi vorbeşte despre plajele umede, pe care le umple strigătul pescăruşilor, sau despre ţărmurile aurii în înserarea fără de sfârşit. Dar vântul oboseşte mult înainte să ajungă aici. Niciodată n-am să mai am parte de ce mi se cuvine. Chiar dacă mi-aş lipi urechea de pământ, n-aş auzi izbitura valurilor îngheţate sau răsuflarea regulată a mării fericite. Sunt prea departe de ceea ce iubesc, iar distanţa asta-i fără leac. Îl urăsc, îl urăsc c-a obţinut ce a vrut! Eu am drept patrie locurile astea îngrămădite şi înghesuite, unde cerul nu cunoaşte orizont şi unde nu-mi pot astâmpăra foamea decât cu prunele acre ale acestor meleaguri şi setea decât cu sângele pe care l-am împrăştiat. Iată preţul pe care trebuie să-l plăteşti pentru dragostea unei mame! N-are decât să moară, dacă nu mă iubeşte! Să se închidă toate uşile în jurul meu! Să mă lase

pradă mâniei mele drepte! Căci, înainte de a muri, n-am să ridic ochii să mă rog cerului. Acolo, unde se poate fugi, unde te poţi elibera, unde poţi să-ţi lipeşti trupul de un altul, unde poţi să te rostogoleşti în valuri, pe acele meleaguri apărate de mare, zeii nu acostează. Dar aici, unde privirea se împiedică oriunde te-ai uita, tot pământul e croit pentru ca faţa să se ridice şi privirea să implore. Ah! Urăsc lumea asta unde nu ne putem întoarce decât către Dumnezeu. Dar eu, care sufăr pentru că nu mi s-a făcut dreptate, nu voi îngenunchea. Şi lipsită de locul meu pe acest pământ, respinsă de propria mea mamă, singură în mijlocul crimelor mele, voi părăsi această lume, neîmpăcată.

Se aud bătăi în uşă.

Scena III I.

MARTHA: Cine-i acolo?

MARIA: O călătoare.

MARTHA: Nu mai primim clienţi.

MARIA: Am venit la bărbatul meu.

Intră.

MARTHA (o priveşte): Cine e bărbatul dumitale?

MARIA: A sosit aici aseară şi trebuia să se întoarcă la mine azidimineaţă. Mă mir că n-a venit.

MARTHA: Mi-a spus că nevasta lui e în străinătate.

MARIA: Are motivele lui să spună aşa. Dar trebuia să ne întâlnim acum.

MARTHA (care n-a încetat s-o privească): O să fie cam greu. Soţul dumitale nu mai e aici.

MARIA: Cum adică? N-a luat o cameră la dumneavoastră?

MARTHA: A luat o cameră, dar a părăsit-o în cursul nopţii.

MARIA: Nu cred, cunosc toate motivele pe care le are să rămână în casa asta. Numai tonul dumitale mă îngrijorează. Spune-mi ce ai să-mi spui.

MARTHA: Nu mai am nimic să-ţi spun, decât că soţul dumitale nu e aici.

MARIA: N-a putut să plece fără mine, nu înţeleg. A plecat de tot sau a spus că se întoarce?

MARTHA: Ne-a părăsit de tot.

MARIA: Ascultă! De ieri îndur, pe meleagurile astea străine, o aşteptare care mi-a sleit răbdarea. Am venit fiindcă sunt îngrijorată şi sunt hotărâtă să nu plec fără să-mi văd soţul sau fără să ştiu unde-l pot găsi.

MARTHA: Asta nu-i treaba mea.

MARIA: Te înşeli. E şi treaba dumitale. Nu ştiu dacă soţul meu o să fie de acord cu ceea ce am să-ţi spun, dar m-am săturat de toate complicaţiile astea. Omul care a sosit ieri dimineaţă aici e fratele de care n-aţi mai auzit de ani de zile.

MARTHA: Nu-mi spui nimic nou.

MARIA (izbucnind): Dar atunci ce s-a întâmplat? De ce nu-i aici, în casa asta? Nu l-aţi recunoscut, dumneata şi mama dumitale, nu v-aţi bucurat că s-a întors?

MARTHA: Soţul dumitale nu mai e aici fiindcă a murit.

Maria tresare şi rămâne o clipă tăcută, uitându-se fix la Martha, apoi dă să se apropie de ea şi zâmbeşte.

MARIA: Glumeşti, nu-i aşa? Jan mi-a spus de multe ori că îţi plăcea, de când erai mică, să descumpăneşti oamenii. Suntem aproape surori şi…

MARTHA: Nu mă atinge. Stai unde eşti. Nu există nimic comun între noi. (Un timp.) Soţul dumitale a murit în noaptea asta, zău că nu-i o glumă. Nu mai ai ce căuta aici.

MARIA: Dar eşti nebună, nebună de legat. E prea subit şi nu pot să te cred. Unde e? Arată-mi-l mort şi numai atunci voi crede ceea ce nici măcar nu-mi pot închipui.

MARTHA: E imposibil. Acolo unde e nu poate să-l mai vadă nimeni. (Maria face un gest către ea.) Nu mă atinge şi stai unde eşti… E în fundul râului, unde l-am dus azi-noapte cu mama, după ce l-am adormit. N-a suferit, dar asta nu-l împiedică să fie mort, ucis de noi, de mine şi de mama.

MARIA (se dă înapoi): Nu, nu… Eu sunt nebună şi aud cuvinte care n-au răsunat încă niciodată pe acest pământ.

Ştiam eu că nu mă poate aştepta nimic bun aici, dar nu vreau să intru în jocul ăsta de nebuni. Nu înţeleg, nu te înţeleg…

MARTHA: Rolul meu nu e să te conving, ci doar să te informez. Ai să ajungi să admiţi singură adevărul.

MARIA (năucită întru câtva): De ce, de ce-ai făcut asta?

MARTHA: în numele cărui lucru mă întrebi?

MARIA (într-un strigăt): în numele dragostei mele!

MARTHA: Ce înseamnă acest cuvânt?

MARIA: înseamnă tot ceea ce, la ora asta, mă sfâşie şi mă muşcă, delirul care-mi deschide mâinile şi-mi porunceşte să ucid. De n-ar fi convingerea care tot mai dăinuie în inima mea încăpăţânată, că nimic din ceea ce spui nu-i adevărat, ai afla, nebuno, ce înseamnă acest cuvânt, simţind cum unghiile mele îţi sfâşie obrazul.

MARTHA: E clar că rosteşti cuvinte pe care nu le înţeleg. Nu prea aud bine cuvintele de dragoste, de bucurie sau de durere.

MARIA (cu un mare efort): Ascultă, să încetăm jocul ăsta, dacă-i joc. Să nu ne pierdem în vorbe inutile. Spune-mi clar ceea ce vreau să ştiu, foarte clar, înainte de-a mă părăsi.

MARTHA: E greu să fiu mai clară decât am fost. L-am ucis pe soţul dumitale azi-noapte, ca să-i luăm banii, aşa cum am făcut şi cu alţi călători înaintea lui.

MARIA: Mama şi sora lui erau deci nişte ucigaşe?

MARTHA: Da.

MARIA (cu acelaşi efort): Ştiai că-i fratele dumitale?

MARTHA: Dacă vrei să ştii, a fost o neînţelegere. Şi dacă ai cunoaşte cât de cât lumea, nu te-ai mira.

MARIA (întorcându-se către masă, cu pumnii la piept, cu o voce surdă): Ah! Doamne, ştiam eu că această comedie nu poate fi decât sângeroasă şi că vom fi pedepsiţi şi el şi eu că ne-am potrivit unui lucru ca ăsta. Nenorocirea plutea în aer. (Se opreşte în faţa mesei şi vorbeşte fără să se uite la Martha.) Voia să-l recunoaşteţi, să-şi regăsească casa, să vă aducă fericirea, dar n-a ştiut să-şi găsească vorbele care

trebuie. Şi în timp ce le căuta, l-aţi ucis. (începe să plângă.) Şi voi, ca două nebune, oarbe în faţa fiului minunat care se întorsese la voi… Căci era minunat, nu ştiţi ce inimă mândră, ce suflet mare aţi ucis! Ar fi putut să fie mândria voastră, aşa cum a fost a mea. Dar, din păcate, îl urai, îl urăşti, dumneata, care poţi vorbi cu indiferenţă de ceea ce ar trebui să te împingă în mijlocul drumului şi să te facă să urli ca o fiară!

MARTHA: Nu judeca nimic, căci nu ştii tot. La ora asta, mama mea e lângă el. Apa a şi început să-i roadă. Curând vor fi descoperiţi şi se vor regăsi îngropaţi în acelaşi pământ. Dar nu văd de ce asta mi-ar mai smulge vreun urlet. Am altă imagine despre sufletul omului şi, drept să-ţi spun, mi-e silă de lacrimile dumitale.

MARIA (întorcându-se către ea, cu ură): Sunt lacrimile unei fericiri pierdute pentru totdeauna. Dar pentru dumneata sunt mai puţin periculoase decât durerea aceea uscată care mă va cuprinde în curând şi care te-ar putea ucide fără nici o tresărire.

MARTHA: Nu mă impresionează. N-ar fi mare lucru. Am văzut şi am auzit destule, aşa că am hotărât să mor. Dar nu vreau să mă întâlnesc cu ei. Ce să caut în tovărăşia lor? Îi las cu iubirea lor regăsită, cu mângâierile lor întunecate. Nici dumneata, nici eu nu mai putem avea parte de ele. Ne sunt necredincioşi pe vecie. Din fericire, îmi rămâne camera mea, o să fie plăcut să mor acolo singură.

MARIA: Ah! N-ai decât să mori, să se năruie lumea, eu l-am pierdut pe cel pe care-l iubeam. De acum încolo va trebui să trăiesc în singurătatea aceea îngrozitoare unde amintirea e un chin. Martha vine în spatele ei şi îi vorbeşte pe deasupra capului.

MARTHA: Să nu exagerăm. Dumneata ţi-ai pierdut soţul, eu mi-am pierdut mama. La urma urmei, suntem chit. Dar dumneata nu l-ai pierdut decât o dată, după ce te-ai bucurat de el ani de zile şi fără ca el să te fi respins. Pe

mine mama m-a respins. Acum a murit şi am pierdut-o de două ori.

MARIA: Voia să vă aducă averea lui, să vă facă fericite. La asta se gândea, singur, în cameră, în timp ce vă pregăteaţi să-l ucideţi.

MARTHA (cu un accent de disperare): Sunt chit şi cu soţul dumitale, căci i-am cunoscut durerea. Credeam, ca şi el, că am o casă. Credeam că avem şi noi un cămin, crima şi că ne unise, pe mama şi pe mine, pentru totdeauna. Către cine aş fi putut să mă întorc pe lumea asta dacă nu către cea care ucisese în acelaşi timp cu mine? Dar m-am înşelat. Crima e şi ea o singurătate, chiar dacă trebuie să se strângă o mie de oameni ca s-o comită. Şi e drept să mor singură, după ce am trăit şi am ucis singură. Maria se întoarce către ea cu ochii plini de lacrimi.

MARTHA (dându-se îndărăt şi reluându-şi vocea aspră): Nu mă atinge, ţi-am mai spus o dată. Gândul că înainte de a muri aş putea simţi o mână de om care vrea să-mi impună căldura ei, gândul că un lucru care ar semăna cu duioşia hidoasă a oamenilor ar putea să mă mai urmărească, face să mi se urce sângele la cap de furie.

Sunt faţă în faţă, foarte aproape una de alta.

MARIA: Nu-ţi fie teamă. Am să te las să mori cum vrei. Sunt oarbă, nu te mai văd! Şi nici mama dumitale, nici dumneata n-o să fiţi niciodată altceva decât nişte feţe trecătoare, întâlnite şi pierdute în cursul unei tragedii care nu va mai cunoaşte sfârşit. Nu simt pentru dumneata nici ură, nici milă. Nu mai pot să iubesc sau să urăsc pe nimeni. (îşi ascunde deodată obrazul în mâini.) De fapt, abia dacă am avut timp să sufăr sau să mă revolt. Nenorocirea a fost mai mare decât mine.

Martha, care a făcut câţiva paşi spre uşă, se întoarce spre Maria.

MARTHA: Dar nu destul de mare, de vreme ce ţi-au rămas lacrimile. Şi înainte de-a te părăsi pentru totdeauna, văd că-

mi rămâne ceva de făcut. Îmi rămâne să te aduc la disperare.

MARIA (o priveşte îngrozită): Ah! Lasă-mă, du-te şi lasă-mă!

MARTHA: Da, am să te las şi asta va fi şi pentru mine o uşurare, îndur greu dragostea şi lacrimile dumitale. Dar nu pot muri lăsându-te cu convingerea că ai dreptate, că dragostea nu e zadarnică şi că cele petrecute sunt un accident. Căci lucrurile abia acum au intrat în ordinea lor firească. Trebuie să fii convinsă de asta.

MARIA: Care e ordinea firească?

MARTHA: Aceea după care nimeni nu e niciodată recunoscut.

MARIA (pierdută): Ce-mi pasă, abia te mai aud. Inima mi-e sfâşiată. Nu are nici o curiozitate decât faţă de cel pe care l-ai ucis.

MARTHA (cu violenţă): Taci! Nu vreau să mai aud nimic despre el, îl urăsc. Nu mai e nimic pentru dumneata. A pătruns în casa plină de amărăciune unde rămâi exilat pentru totdeauna. Prostul! Are ceea ce şi-a dorit, a regăsit-o pe cea pe care-o căuta. Acum fiecare e la locul lui. Înţelege că nici pentru el, nici pentru noi, nici în viaţă, nici în moarte, nu există patrie, nu există linişte. (Cu un râs dispreţuitor.) Căci nu poţi numi patrie acest pământ greoi, lipsit de lumină, unde te duci să dai hrană unor animale oarbe. Nu-i aşa?

MARIA (plângând): Ah! Doamne, nu pot, nu pot îndura vorbele astea. Nici el nu le-ar fi îndurat. Alta era patria pe care voia s-o regăsească atunci când a pornit la drum.

MARTHA (care a ajuns la uşă, se întoarce brusc): Nebunia asta şi-a primit răsplata. În curând ai să-ţi capeţi şi dumneata răsplata. (Cu acelaşi râs batjocoritor.) Îţi spun eu c-am fost prădate. La ce bun această chemare neţărmurită a firii, această deşteptare a sufletelor? De ce să chemi marea sau dragostea? E caraghios. Soţul dumitale cunoaşte acum răspunsul, casa îngrozitoare în care vom fi, în sfârşit,

îngrămădiţi unii lângă alţii. (Cu ură.) Ai s-o cunoşti şi dumneata şi, dacă ai putea, atunci ţi-ai aduce aminte cu încântare de ziua asta în care credeai c-a început cel mai sfâşietor exil. Înţelege că durerea dumitale nu va fi niciodată egală cu nedreptatea care i se face omului şi, în sfârşit, ascultă sfatul meu. La urma urmei, îţi datorez şi eu un sfat, nu-i aşa, de vreme ce ţi-am ucis soţul! Roagă-te de Dumnezeul dumitale să te facă stană de piatră. E fericirea pe care şi-o rezervă lui, sin-gura fericire adevărată. Fă ca el, astupă-ţi urechile la toate strigătele, prefă-te în piatră cât mai e timp. Iar dacă te simţi prea laşă ca să pătrunzi în această linişte tăcută, atunci vino să ni te alături în casa noastră comună. Adio, sora mea! Totul e uşor, vezi bine. Ai de ales între fericirea prostească a pietrelor şi locaşul vâscos unde te aşteptăm.

Iese şi Maria, care a ascultat năucită, se clatină pe picioare cu mâinile întinse înainte.

MARIA (într-un strigăt): Ah! Doamne! Nu pot trăi în deşertul ăsta! Ţie am să-ţi vorbesc şi voi şti să găsesc cuvintele de care e nevoie. (Cade în genunchi.) Da, mă încredinţez mâinilor tale. Fie-ţi milă de mine, întoarce-te către mine! Ascultă-mă, întinde-mi mâna! Fie-ţi milă, Doamne, de cei care se iubesc şi sunt despărţiţi.

Se deschide uşa şi apare bătrânul servitor.

Scena IV.

BĂTRÎNUL (cu o voce clară şi puternică): M-aţi chemat?

MĂRIA (întorcându-se spre el): Nu, nu ştiu! Dar ajută-mă, am nevoie de ajutor. Fie-ţi milă şi primeşte să mă ajuţi!

BĂTRÎNUL (cu aceeaşi voce): Nu!

SFÂRŞIT